KSIĘGA ABSTRAKTÓW

BOOK OF ABSTRACTS

Wartości / Values

INTERPRETACJA DLA OCHRONY DZIEDZICTWA

INTERPRETATION FOR HERITAGE PROTECTION

Konferencja z cyklu „Interpretacja dla ochrony dziedzictwa" to spotkanie profesjonalistów z różnych dziedzin, naukowców i praktyków, którzy zaprezentują swoje refleksje na temat problematyki wartości w ochronie i interpretacji dziedzictwa. Wystąpienia obejmować będą zarówno rozważania teoretyczne, jak i refleksje płynące z analizy studiów przypadku z zakresu wystawiennictwa, turystyki, edukacji czy animacji społecznej. Konferencja stanowi część debaty „Interpretacja dla ochrony dziedzictwa", realizowanej od 2019 roku przez Poznańskie Centrum Dziedzictwa.

Tematem wiodącym tegorocznej edycji konferencji są wartości.

Łączenie dziedzictwa ze zbiorem wartości to podstawa klasycznie rozumianej ochrony materialnych, przyrodniczych i niematerialnych śladów przeszłości. Poprzez analizę, komunikację i edukację zasobom przypisywane są różne wartości: te uniwersalne lub kontekstowe, uzależnione od uwarunkowań kulturowych. Te społeczne, funkcjonalne czy symboliczne oraz indywidualne i skojarzeniowe. Część z nich można sytuować w dyskursie ekonomii, inne przynależą do sfery etyki. Wszystkie jednak ujawniają się w relacji z odbiorcą, a tu ważną rolę pośrednika odgrywa interpretacja dziedzictwa.

W swojej pierwotnej formie, interpretacja rozumiana jest jako metoda mająca na celu „odkrycie znaczeń i powiązań pomiędzy poszczególnymi treściami". Skonceptualizowana została przez Freeman Tildena w 1957 roku i od tego czasu pojawia się w praktyce edukacyjnej, turystycznej i narracyjnej wielu instytucji na świecie. Głównym obszarem rozwoju interpretacji stał się namysł nad sposobami przekazywania treści, które realizować będą tildenowski postulat „pobudzania do myślenia" (not instruction but provocation). Otwartym i ważnym aspektem pozostaje omówienie wpływu i roli interpretacji w kształtowaniu tożsamości zbiorowych.

Krytyczne studia nad dziedzictwem, powstanie nowych muzeów i atrakcji turystycznych, a także społeczne przemiany początków XXI wieku, znacząco wpływają na zakres zadań i celów interpretacji. Jej pierwotna, deskrypcyjna funkcja, staje się coraz częściej działaniem preformatywnym, kreującym wartości i „możliwości indywidualnej wolności od ciężaru dziedzictwa" (Neil Silberman). Jak wygląda współczesne wykorzystanie interpretacji? Czy nadal zwraca uwagę na dziedzictwo, jako przestrzeń wartości? W jakich kontekstach sytuuje wartości i samo dziedzictwo?

Komitet Naukowy:
prof. Izabela Skórzyńska (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu)
prof. Marek Nowacki (Wyższa Szkoła Bankowa w Poznaniu)
prof. Piotr Zmyślony (Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu)
dr Monika Herkt (Poznańskie Centrum Dziedzictwa)
dr Marcin Szeląg (Uniwersytet Artystyczny w Poznaniu/Muzeum w Jarocinie)
Valya Stergioti (Interpret Europe)

Sekretariat:
Agata Kierzkowska, Michał Kępski (Poznańskie Centrum Dziedzictwa)

Organizator:
Poznańskie Centrum Dziedzictwa

Partnerzy:
Narodowy Instytut Dziedzictwa, Wyższa Szkoła Bankowa w Poznaniu, Interpret Europe

The conference "Interpretation for heritage protection. Values" gathers professionals from a variety of fields, researchers and practitioners to discuss the issue of values in heritage protection and interpretation. It is a part of debate "Interpretation for heritage protection", organized and led by Poznan Heritage Centre.

The central theme of this year's meeting are values.

Connecting heritage to a set of values is at the heart of the classically understood protection of natural, tangible and intangible traces of the past. Various values are attributed to the resources through analysis, communication and education. These include both universal as well as contextual values, which depend on the cultural context, but also social, functional and symbolic values as well as individual and associative values. Some of them can be situated in the economic discourse, others belong to the realm of ethics. All of them, however, surface in a relationship with a receiver. It is there that heritage interpretation takes the crucial role of a mediator.

In its original form, heritage interpretation is understood as a method whose aim is to "reveal the meanings and relationships". It was conceptualised in 1957 by Freeman Tilden and since then it has been present in storytelling, tourism and education practice of many institutions worldwide. The main aera of development for interpretation has been finding the ways to communicate information which would adhere to Tilden's principle of "not instruction but provocation". The discussion of the influence and the role of interpretation in shaping collective identity still remains open and important.

Critical Heritage Studies, opening new museums and tourist attractions as well as social changes at the beginning of the 21st century have significantly influenced the range of tasks and aims of interpretation. Its original descriptive role is more and more often turning into a performative action which creates values and "the possibility of individual freedom from the weight of heritage" (Neil Silberman). How is interpretation used today? Is it still drawing attention to heritage as a realm of values? In what contexts does it situate values and heritage?

Scientific Committee:
prof. Izabela Skórzyńska (Adam Mickiewicz Uniwersity in Poznaniu)
prof. Marek Nowacki (WSB University in Poznan)
prof. Piotr Zmyślony (Poznań University of Economics and Business)
dr Monika Herkt (Poznan Heritage Centre)
dr Marcin Szeląg (University Of The Arts Poznan /Museum in Jaroci)
Valya Stergioti (Interpret Europe)

Organising Committee:
Agata Kierzkowska, Michał Kępski (Poznan Heritage Centre)

The conference is organised by Poznan Heritage Centre

Partners:
National Heritage Institute, Interpret Europe, WSB University in Poznan

SESJA 1 **DZIEDZICTWO I INTERPRETACJA** godz. 10.00 —— 12.00

→ **Przywitanie**

→ **Przeszłość jako doznawanie przyszłości – o wartości dziedzictwa**

Jolanta Skutnik (Uniwersytet Śląski w Katowicach)

→ **Dziedzictwo jako wyznacznik tożsamości. Dylematy interpretacji**

Józef Antoni Haber (Wyższa Szkoła Bankowa w Poznaniu, Wydział Zamiejscowy w Chorzowie)

dr hab. Jolanta Skutnik, prof. UŚ

Uniwersytet Śląski w Katowicach,
Wydział Sztuki i Nauk o Edukacji w Cieszynie

Przeszłość jako doznawanie przyszłości – o wartości dziedzictwa

Podejmując rozważania o wartości dziedzictwa, przynajmniej starając się nadać mu rangę waloru wychowawczego, nierzadko pojawia się pytanie o przekaz z myślą o przyszłości. W pytaniu tym uwaga koncentruje się na poszukiwaniu sposobów wykorzystania zasobów dziedzictwa (jak?) lub wyborze najwłaściwszych, np. zdaniem edukatora, treści dziedzictwa, które pozwolą stworzyć spójny (atrakcyjny dla widza) przekaz (co?). To drugie pytanie wydaje się znacznie ważniejsze bo zakłada głębsze, aniżeli tylko instrumentalne, znaczenie. W odpowiedzi na nie kryje się właściwy sens podejmowania dziedzictwa jako przekazu „z przeszłości w przyszłość" (po co?) a w jego treści mieści się zarówno kategoria wyboru jak i konsekwencji. Zakładając bowiem, że wybór nie kończy procesu przekazu, to nie może być aktem podporządkowanym jedynie utylitarnym potrzebom, nie może być wyborem dla wyboru. Szczególnie w sytuacji refleksji nad wartościami, efekt wyboru przekracza poziom aplikacji i staje się wcieleniem – wcieleniem w życie. W odwołaniu do wartości, sens „podjęcia dziedzictwa" można rozważać zatem jedynie jako wcielanie w życie wartości. Rozważania wokół takiego rozumienia "podejmowania dziedzictwa" stanowią główną oś proponowanej wypowiedzi.

Jolanta Skutnik – doktor habilitowana, prof. Uniwersytet Śląskiego. Pracuje na Wydziale Sztuki i Nauk o Edukacji Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. Od 1992 roku związana jest z kształceniem animatorów i edukatorów kulturalnych; naukowo zajmuje się zagadnieniami edukacji kulturalnej, artystycznej, muzealnej, upowszechnianiem kultury oraz animacją i mediacją kulturalną i artystyczną. Autorka i współautorka naukowych badań i publikacji poświęconych zagadnieniom upowszechniania kultury.

dr hab. Józef Antoni Haber, prof.WSB

Wyższa Szkoła Bankowa w Poznaniu,
Wydział Zamiejscowy w Chorzowie

Dziedzictwo jako wyznacznik tożsamości. Dylematy interpretacji

W tym referacie, autor zwraca uwagę na tendencje do rozmywania pojęcia dziedzictwa lokalnego czy narodowego w kierunku uniwersalistycznym, a tym samym zmierzanie do przyjmowania szerszej interpretacji swojej tożsamości. Minimalizowanie znaczenia języka narodowego na rzecz nowej *lingua franca* oraz umniejszanie znaczenia kultury czy zwyczajów jako wyznaczników tożsamości narodowej. Interpretacja przestaje być metodą lecz narzędziem. To nowa rola interpretacji: nie „pobudzania" lecz akceptowania narzuconych idei i wartości.

Józef Antoni Haber – dr hab., profesor Wyższej Szkoły Bankowej i nauczycielem akademickim z ponad pięćdziesięcioletnim stażem. Specjalizuje się w zagadnieniach stosunków międzynarodowych, integracji europejskiej, zarządzaniu międzynarodowym. Posiada doświadczenie w pracy zagranicznej i służbie państwowej oraz w praktyce gospodarczej. Wykładowca na wielu uczelniach zagranicznych Europy, Azji i USA.

21.10 (czwartek)

Prowadzenie: **Marcin Szeląg** (Muzeum w Jarocinie/ Uniwersytet Artystyczny w Poznaniu)

SESJA 2 **WARTOŚCI** godz. 13.00 —— 15.00

→ **Szacunek jako wartość w interpretacji dziedzictwa**

Barbara Gołębiowska (Muzeum Józefa Piłsudskiego w Sulejówku)

→ **Wartość autentyczności w procesie interpretacji dziedzictwa archeologicznego**

Michał Pawleta (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu)

→ **Emocje, wartości, edukacja. Interpretacja dziedzictwa a krytyczne studia nad dziedzictwem na przykładzie Czarnobylskiej Strefy Wykluczenia**

Magdalena Banaszkiewicz (Uniwersytet Jagielloński)

→ **Powrót do „Kocyndra". Partycypacyjne wartościowanie i kontekstualizacja dziedzictwa klubu studenckiego**

Kamila Gęsikowska, Adam Pisarek (Uniwersytet Śląski w Katowicach)

Barbara Gołębiowska

Muzeum Józefa Piłsudskiego w Sulejówku

Szacunek jako wartość w interpretacji dziedzictwa

Szacunek jest jedną z naczelnych wartości moralnych, dotyczących relacji międzyludzkich. Zakłada on nie tylko tolerowanie, ale także akceptację odmiennego widzenia świata, poglądów i osobowości drugiej osoby oraz jej nienaruszalnej godności. Szacunek jest początkiem i podstawą każdego owocnego dialogu, prowadzonego w atmosferze zrozumienia i bezpieczeństwa. Wiąże się nierozerwalnie z empatią i zaufaniem, budującymi bliskie międzyludzkie relacje, umożliwia spotkanie „twarzą w twarz" z Innym w filozofii Emmanuela Lévinasa. Jest także warunkiem *sine qua non* tildenowskiej interpretacji dziedzictwa.

W wystąpieniu szacunek zostanie ukazany jako jedna z naczelnych wartości w interpretacji dziedzictwa, zarówno w odniesieniu do odbiorcy i interpretatora, jak i samego dziedzictwa. Co oznacza w praktyce postawa szacunku? Co implikuje i czego wymaga, a także jakie przynosi owoce? Czym jest szacunek w zarządzaniu dziedzictwem oraz instytucjami zajmującymi się jego interpretacją? Przedstawione kwestie zostaną ukazane na konkretnych przykładach działań Muzeum Józefa Piłsudskiego w Sulejówku. Poruszone zostanie także zagadnienie trudności, jakie napotykają instytucje oraz sami interpretatorzy w sytuacji deficytu szacunku i zaufania w życiu publicznym.

Barbara Gołębiowska – muzealniczka, edukatorka, historyczka sztuki. Kierowniczka Działu Edukacji w Muzeum Józefa Piłsudskiego Sulejówku. Ukończyła historię sztuki na Uniwersytecie Warszawskim oraz Szkołę Nauk Społecznych przy Instytucie Filozofii i Socjologii PAN, a także studia podyplomowe z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego na Wydziale Architektury Politechniki Warszawskiej. Prowadziła zajęcia z estetyki, teorii i historii sztuki na Uniwersytecie Warszawskim i w Wyższej Warszawskiej Szkole Humanistycznej. Od 2018 roku sekretarz zarządu Stowarzyszenia Forum Edukatorów Muzealnych. Stypendystka Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Obecnie podnosi swoje kompetencje zawodowe na studiach Akademia Przywództwa Kobiet LiderShe na Akademii Leona Koźmińskiego w Warszawie.

dr hab. Michał Pawleta, prof. UAM

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu,
Wydział Archeologii

Wartość autentyczności w procesie interpretacji dziedzictwa archeologicznego

Autentyzm to jedna z wartości zabytkowych, która sprawia, że obszar, obiekt lub przedmiot jest prawdziwym i wiarygodnym przekazem z przeszłości. Autentyczność stanowi jeden z kluczowych czynników, decydujących o wartościach zabytkowych dziedzictwa kulturowego / archeologicznego, którego istotność podkreślana jest także w procesie jego interpretacji. Wartość ta bynajmniej nie jest stała. Współcześnie recepcja autentyczności może przybierać różne formy, co sprawia, że stanowi ona dość kontrowersyjne i dyskusyjne zagadnienie, posiadające kilka wymiarów i rozpatrywane na wielu płaszczyznach.

W wystąpieniu poddaję dyskusji dwa zagadnienia, ilustrując je na wybranych przykładach. Pierwszym z nich jest autentyczność dziedzictwa archeologicznego. W tradycyjnym, wąskim ujęciu odnosi się ono przede wszystkim do oryginalności substancji zabytkowej, oznaczając prawdziwość, np. starożytnej budowli czy malowidła. Natomiast drugi aspekt odnosi się do sposobów doświadczania przeszłości. Omawiam tu dwie główne kwestie. Pierwsza dotyczy potrzeby autentycznego doświadczenia przeszłej rzeczywistości i tego, co z niej współcześnie pozostało, poprzez bezpośredni – głównie zmysłowy kontakt z nią i oryginalnymi (autentycznymi) zabytkami. Natomiast druga odnosi się do zagadnienia autentyczności kontaktu z przeszłością za pośrednictwem jej kopii, replik, jak również inscenizacji życia w przeszłości.

Michał Pawleta – dr hab., profesor Uniwersytety im. Adam Mickiewicza w Poznaniu, archeolog, pracuje na Wydziale Archeologii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Jego zainteresowania badawcze oscylują wokół zagadnień społecznego funkcjonowania archeologii, roli i znaczenia przeszłości we współczesnym społeczeństwie, ochrony i zarządzania dziedzictwem kulturowym oraz teorii i metodologii archeologii. Autor licznych artykułów i publikacji naukowych, w tym *Przeszłość we współczesności. Studium metodologiczne archeologicznie kreowanej przeszłości w przestrzeni społecznej* (2016).

dr hab. Magdalena Banaszkiewicz, prof. UJ

Uniwersytet Jagielloński

Emocje, wartości, edukacja. Interpretacja dziedzictwa a krytyczne studia nad dziedzictwem na przykładzie Czarnobylskiej Strefy Wykluczenia

35 lat od katastrofy elektrowni, Czarnobylska Strefa Wykluczenia staje się jednym z najważniejszych celów turystyki przyjazdowej na Ukrainie. Boom spowodowany popularyzacją miejsca po serialu *Chernobyl* osłabł w wyniku obostrzeń pandemicznych, lecz tendencja zostanie z pewnością utrzymana wraz z ustabilizowaniem się sytuacji. W referacie przedstawione zostaną najważniejsze etapy procesu przekształcania Zony w atrakcje turystyczną, wskazane zostaną trudności i wyzwania związane z zarządzaniem miejscem kłopotliwego dziedzictwa oraz szanse i możliwości jakie daje turystyka w Strefie Wykluczenia. Paradoksalnie bowiem, Strefa Wykluczenia oferuje bogaty wachlarz walorów dla turystów kulturowych daleko wykraczający poza potoczne postrzeganie jej jako postapokaliptycznego parku rozrywki. Czarnobylska Strefa Wykluczenia stanowi znakomity przykład hybrydyzacji dziedzictwa, która odbywa się w oparciu o pamięć protetyczną. Rozważania na temat roli emocji w interpretacji dziedzictwa zostaną przedstawione w odniesieniu do najnowszych badań nurtu krytycznych studiów nad dziedzictwem.

Magdalena Banaszkiewicz – antropolożka, profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego, wykładowca w Instytucie Studiów Międzykulturowych UJ. Jej zainteresowania naukowe ogniskują się wokół relacji między turystyką a dziedzictwem. Od kilku lat prowadzi badania w Czarnobylskiej Strefie Wykluczenia (grant nr 2016/23/D/HS3/01960 finansowy przez Narodowe Centrum Nauki). Jej ostatnia książka, pt. *Turystyka w miejscach kłopotliwego dziedzictwa* (WUJ, Kraków 2018), poświęcona była różnym aspektom doświadczenia turystycznego w konfrontacji z miejscami reprezentującymi pamięć o trudnej przeszłości. W 2018 roku wraz z dr Sabiną Owsianowską opublikowała monografię zbiorową *Anthropology of Tourism in Central and Eastern Europe. Bridging Worlds* (Lexington Books, 2018) przybliżającą badania turystyki z perspektywy antropologicznej w regionie Europy Środkowej i Wschodniej.

dr Kamila Gęsikowska,
dr Adam Pisarek

Uniwersytet Śląski w Katowicach,
Instytut Nauk o Kulturze

Powrót do „Kocyndra". Partycypacyjne wartościowanie i kontekstualizacja dziedzictwa klubu studenckiego

Referat będzie problematyzował proces pracy nad książką upamiętniającą 50-lecie utworzenia jednego z najważniejszych dla kultury studenckiej konurbacji górnośląskiej ośrodka – chorzowskiego klubu „Kocynder". Autorzy przedstawią model współpracy interpretacyjnej, którą zainicjowali sami depozytariusze dziedzictwa, pozostając aktywnymi partnerami przy tworzeniu końcowego opracowania.

Refleksji poddane zostaną próby wspólnego wartościowania dziedzictwa przez zespół badawczy i kilka pokoleń klubowiczów. Współautorzy książki wypracowali bowiem metodę łączącą wywiady, dyskusje, wspólną redakcję i kontekstualizację tekstów, by stworzyć wielogłosową opowieść o historii miejsca, które dziś istnieje już tylko w pamięci działaczy i bywalców „Kocyndra".

Perspektywa partycypacyjna pozwoliła stworzyć otwartą na różne doświadczenia, emocje, style narracji i estetyki książkę, ale jednocześnie wymagała zbudowania sfery konsensusu, w której negocjacji ulegały zarówno formalne jak i treściowe elementy publikacji. Przeprowadzony z perspektywy czasu rachunek zysków i strat pozwoli sformułować wnioski dotyczące ograniczeń i możliwości tworzących się w sytuacji rozszerzania pola partycypacji na każdy etap procesu interpretacyjnego.

Kamila Gęsikowska – doktor nauk humanistycznych, kulturoznawca, adiunkt w Instytucie Nauk o Kulturze Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. Zajmuje się teorią i historią kultury, skupia się m.in. na badaniu historii myśli teoretycznokulturowej, dziewiętnastowiecznych i dwudziestowiecznych instytucji kulturowych oraz antropologicznej analizie hebrajskich tekstów biblijnych.

Adam Pisarek – doktor nauk humanistycznych, kulturoznawca, adiunkt w Instytucie Nauk o Kulturze Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. Zajmuje się antropologicznymi teoriami kultury, problematyką gościnności i relacjami między krajobrazem kulturowym a wpływającymi na niego usytuowanymi tradycjami wiedzy. Koordynator i pomysłodawca Akademii Interpretacji Dziedzictwa na Wydziale Humanistycznym UŚ.

Chair: **Piotr Zmyślony** (Poznań University of Economics and Business)

SESSION IN ENGLISH

godz. 17.00 —— 19.30

GRAND LECTURE:

→ **Interpretation as Shared Heritage: New Directions in a Time of Change**

Neil Silberman

→ **Interpret Europe perspective on heritage values**

Helena Vičič (Interpret Europe)

→ **Contested Heritage – whose heritage do we value the most?**

Clinton David van der Merwe (University of Pretoria)

→ **From Information to Inspiration**

Jacquie Gilson (InterpActive Planning and Training)

→ **The value of ambivalence**

Patrick Lehnes (Univerity of Freiburg)

GRAND LECTURE

Neil Silberman

University of Massachusetts Amherst, USA

Interpretation as Shared Heritage: New Directions in a Time of Change

Since the tall tales of Herodotus in the 5th century BC, through the countless medieval pilgrim's journals, Great Tour itineraries, modern travel books, and guided tours, heritage interpretation has always been a familiar storytelling genre. It expresses how the interpreter understands the significance of a landscape, a monument, or the wider meaning of history itself. Those understandings are naturally tied to the education, identity, and life experiences of the interpreter and the meaning she or he is trying to convey. But is the interpreter's meaning fully grasped by the audience? Should it be? Or should each reader or listener be encouraged to react to the interpretation by finding relevance within the context of their own individual experience and identity? In this lecture I will reflect on a great dilemma facing heritage interpreters in the 21st century. Is their goal to cultivate a common, collective memory about the past that serves to instill a public sense of belonging or cultural cohesion? Or is the ultimate goal to provoke the imagination of each reader or visitor to look at the past—and their own place in it—in an individual way? Larger, competing goals of heritage itself loom large in our age of neo-nationalism and mass tourism. Is the object of heritage interpretation to instill patriotic pride or to attract greater numbers of visitors on weekends or holidays? This lecture will trace the often-competing trends in heritage interpretation from the time of Freeman Tilden's classic *Interpreting Our Heritage* in 1957, to the principles of the 2008 ICOMOS-Ename Charter, to today's interactive digital interpretation techniques and quest for greater "community engagement" in the interpretation of heritage sites. Where is the field of heritage interpretation heading? This lecture will suggest that the ever-greater fragmentation of heritage goals around the world requires a basic rethinking of the contemporary social role of heritage interpretation itself.

Neil Asher Silberman is an archaeologist, historian, an author and heritage interpretation professional with a special interest in the politics and impact of heritage on contemporary society. He served for a decade as president of the ICOMOS International Scientific Committee on Interpretation and Presentation (ICIP) and as a member of the ICOMOS International Advisory Committee and Scientific Council. He served on the program committee of the three ICOMOS General Assembly symposia and has also served as an ex-officio member of the US/ICOMOS board. In 2012 he became a managing partner of Coherit Associates, an international heritage consultancy specializing in heritage policy and in public engagement programs.

His books and edited volumes on Heritage, Archaeology, and their impact on contemporary society include: *The Oxford Companion to Archaeology* (2012), *The Future of Heritage* (2008), *Who Owns the Past?* (2007), *Memory and Identity* (2007), *Heritage, New Technologies, and Local Development* (2006), *Archaeology and Society in the 21st Century* (2001), *The Bible Unearthed* (2001), *Invisible America* (1995), *Between Past and Present* (1989) and *Digging for God and Country* (1982).

From 2004 to 2007, he served as director of the Ename Center for Public Archaeology and Heritage Presentation in Belgium. In 2008, he joined the faculty of the Department of Anthropology of the University of Massachusetts Amherst and became one of the founders of its Center for Heritage and Society. He also served as co-editor of its journal "Heritage & Society" (2008-2014) and is currently a member of the editorial boards of the "International Journal of Cultural Property" and the "Journal of Eastern Mediterranean Archaeology and Heritage Studies".

Dr Clinton David van der Merwe

University of Pretoria,
South Africa

Contested Heritage – whose heritage do we value the most?

Heritage is a very contested concept. In South Africa, due to our politically abusive past, some race groups always had their heritage foregrounded or preference was shown in the depiction of heritage in Museums or Monuments. In this paper I juxtapose the Blood River Heritage Site with that of the Ncome Museum in Dundee South Africa, which commemorates the Battle of Blood River (16th December 1838) between the Boers and AmaZulu. Alongside each side of the river – the events of that fateful night are commemorated from opposing perspectives. Is it right to have separate memorials, based on one particular 'heritage' or should we find the compromise that details history from both perspectives in a more objective manner? This paper uses semi-structured interviews with both Heritage Managers from each respective Museum as well as online questionnaires from Tourists to each place in 2019, to ascertain if heritage is being objectively interpreted. South Africa needs to reconcile its differences from the evils of apartheid, surely the heritage tourism sector needs to be on board in this respect too?

Clinton David van der Merwe is a Senior Lecturer and teaches Geography Education in the Department of Humanities Education at the Faculty of Education, of the University of Pretoria. With over 15 years of teaching experience, having taught at the Oprah Winfrey Leadership Academy for Girls (OWLAG) – as the Head of Department: Humanities (and the Acting Head of Academics). Before that, Clinton was a Geography Lecturer and Methodologist at the Wits School of Education; a Councillor on the South African Geographical Names Council (SAGNC) by Ministerial Appointment; and a National Examiner for Geography at the Department of Basic Education (DBE). Clinton is the Editor-in-Chief of the Journal of Geography Education for Southern Africa (JoGESA) and was instrumental in starting the South African National Geography Olympiad (SANGO). Clinton holds a PhD in Heritage Tourism at the University of Johannesburg and is an avid parkrunner.

Dr Jacquie Gilson

Principal InterpActive Planning and Training

From Information to Inspiration

For the past 50+ years, interpretation has been based on reductionist principles. This has resulted in mostly one-way, information-based interpretation in practice. In the last 15 years, the field has been slowly moving towards using holistic principles as a philosophical base. This change is resulting in interpretation that is more visitor-oriented, and that encourages new perspectives on information, including questioning sources, contesting information and opening space for visitor perspectives.

Seeking a holistic philosophy to study for her doctoral dissertation, Jacquie was inspired to study the role of inspiration in interpretation. She discovered that inspiration provides a new, yet old, perspective that leads to techniques aimed at inspiring visitors holistically through Heads, Hearts and Hands. She was excited to discover that using inspiration as a philosophical base in interpretation requires us to take into account the two sides of inspiration, i.e., that people are Inspired by something and Inspired to something.

In this paper, Jacquie will outline briefly the ongoing transition of the field from a reductionist philosophy to a more holistic base. She will then cover the findings of her doctoral dissertation research into the role of the concept of inspiration in the field of interpretation and end with group dialogue on the topic. Warning – this session provides a North American viewpoint!

Jacquie Gilson is a Canadian who has worked in the interpretation field for over 40 years. After first learning about interpretation in 1979 in a university course, she has worked for a variety of park and conservation-based agencies in interpretation-related positions. Jacquie recently retired after nine years as an Interpretation Coordinator with Parks Canada in Banff National Park and has since been operating her own consulting company, InterpActive Planning and Training.

In 2015, she successfully defended her interpretation-based dissertation within the interdisciplinary Doctor of Social Sciences program at Royal Roads University in British Columbia. She was thrilled to undertake qualitative research using the World Café research method in an online format to engage interpreters from across North America in dialogue about the concept of inspiration in interpretation. She was then encouraged to use her research findings in her position with Parks Canada and eagerly trained her staff to engage with visitors in ways that used the holistic principles of inspiration to help connect visitors memorably to the mountain parks.

She recently published *Inspired to Inspire: Holistic Inspirational Interpretation,* as a culmination of her doctoral research and experiences in the practice of interpretation.

Patrick Lehnes

Univerity of Freiburg,
Department for Environmental Social Sciences and Geography

The value of ambivalence

This paper discusses how heritage interpretation in Europe can contribute to the ideal of becoming more "United in Diversity". Recent years saw the contrary: societies drifting apart, accelerating intolerance. While one side attacks statues and demands to silence people who do not conform with their views, the other demands to diminish critical aspects from national history books. Identity politics and populist movements use us-and-them polarisation which foster exclusionary attitudes. Both are rooted in grossly simplified narratives of history shaped to support their values.

Against this background, heritage interpreters need to become more aware how their own interpretations as well as different visitors' interpretations relate to underlying values. The theory of basic human values developed by Shalom Schwartz can provide useful orientation. It identified a set of interrelated, (near-)universal values. In theory, universals promise some common ground across cultural divides, but reality demonstrates that this is not necessarily the case. Here, Helwig's rectangle of values and non-values offers additional insights why value conflicts and contested interpretations of history emerge between (sub-)cultural groups. An expanded value theory, integrating both, can provide ethical and practical orientation for interpreters. Rather than conveying simple messages, we should more often provoke people to engage with ambivalent interpretations which challenge their engrained views.

Patrick Lehnes is researcher at Freiburg University and freelances as interpretive planner. He investigates the philosophical and theoretical fundamentals of heritage interpretation with a focus on practical implications for the prevention of populism, inclusiveness and cultural diversity. Patrick Lehnes initiated the founding of Interpret Europe and served as its Executive Director from 2010 to 2015. In 2018 he was selected to the "Voices of Culture" Structured Dialogue between the European Commission and the cultural sector on social inclusion. Since 2021 he serves on the Expert Advisory Board of CHARTER, the European Cultural Heritage Skills Alliance.

Prowadzenie: **Bartosz Małolepszy** (Poznańskie Centrum Dziedzictwa)

SESJA 3 **NARZĘDZIA** godz. 10.00 —— 11.30

KEY NOTE:

→ **Efektywność interpretacji dziedzictwa jako narzędzia zarządzania ruchem zwiedzających: metaanaliza wyników dotychczasowych badań**

Marek Nowacki (Wyższa Szkoła Bankowa)

→ **Wartości jako środek interpretacji w metodyce sieci Interpret Europe**

Piotr Idziak (Małopolski Instytut Kultury)

→ **Interpretacja dziedzictwa w turystyce kulturowej. Zarys zagadnienia**

Armin Mikos von Rohrscheidt (Gnieźnieńska Szkoła Wyższa Milenium)

dr. hab. inż. Marek Nowacki, prof. WSB

Wyższa Szkoła Bankowa w Poznaniu

Efektywność interpretacji dziedzictwa jako narzędzia zarządzania ruchem zwiedzających: metaanaliza wyników dotychczasowych badań

Interpretacja dziedzictwa wykorzystywana jest w zarządzaniu obiektami, miejscami i obszarami dziedzictwa, ich zrównoważonym rozwojem, doświadczeniami zwiedzających, oddziaływaniu na zmianę postaw i zachowań oraz edukacji zwiedzających. Zasady interpretacji sformułowane przez Freemana Tildena (1957) i późniejszych autorów są efektem raczej intuicyjnych domysłów niż empirycznych badań. Nieliczne wyniki badań dotyczących efektywności interpretacji są niejednoznaczne, a stosowane metodologie pozostawiają wiele do życzenia – oparte są głównie na opiniach osób poddanych oddziaływaniu interpretacji. Czy zatem, jak pyta Gianna Moscardo (2014), interpretacja dziedzictwa to mityczny Złoty Gral czy baśniowe Nowe Szaty Cesarza? Czy interpretacja dziedzictwa jest efektywna? Czy wpływa na zmianę zachowań, postaw i na wiedzę osób zwiedzających miejsca dziedzictwa? W artykule podjęto próbę odpowiedzi na powyższe pytania za pomocą systematycznego przeglądu artykułów naukowych prezentujących wyniki badań empirycznych nad efektywnością interpretacji dziedzictwa. W następnym kroku wykonano metaanalizę, czyli ilościową syntezę wcześniejszych wyników badań dotyczących efektywności interpretacji dziedzictwa. Odrębne analizy wykonano dla wpływu interpretacji na zmianę postaw, zachowania i zdobywaną wiedzę. W zakończeniu sfomułowano wnioski i zalecenia dla kształtowania efektywnej interpretacji dziedzictwa.

Marek Nowacki – dr bab. inż., profesor w Wyższej Szkole Bankowej w Poznaniu. Jego zainteresowania badawcze koncentrują się na analizie doświadczeń turystycznych, zarządzaniu atrakcjami turystycznymi, rozwoju programów interpretacji dziedzictwa, wykorzystaniu nowoczesnych technologii i innowacji w turystyce i rekreacji. Opublikował ponad 130 artykułów naukowych, rozdziałów w monografiach i książek w dziedzinie turystyki i rekreacji. Jest redaktorem naczelnym kwartalnika „Studia Periegetica" oraz dyrektorem Instytutu Nauk Stosowanych WSB w Poznaniu.

Piotr Idziak

Małopolski Instytut Kultury w Krakowie

Wartości jako środek interpretacji w metodyce sieci Interpret Europe

Sieć Interpret Europe jest obecnie największą w Europie organizacją szkolącą i certyfikującą w zakresie interpretacji dziedzictwa. Metodyka interpretacji wykorzystywana w tych procesach jest częściowo czerpana z doświadczeń i praktyk organizacji amerykańskich (zwłaszcza NAI), a częściowo tworzona na potrzeby warunków europejskich – powstaje m. in. w ramach multilateralnych projektów badawczych i rozwojowych prowadzonych i współprowadzonych przez Interpret Europe (m.in. Heriq, InHerit, i.in.). To podejście metodyczne jest też rozwijane w ramach współpracy trenerów sieci – spotkań, seminariów, konferencji.

Ze względu na wiele źródeł, z których czerpie i konieczność aplikacji do potrzeb i warunków krajowych, metodyka ta jest raczej szerokim zbiorem pojęć, technik i kompetencji niż spójnym systemem. Można jednak wskazać kilka centralnych elementów, które ją wyróżniają i stanowią o odrębności tego podejścia od innych sposobów na prezentację dziedzictwa – jednym z nich jest orientacja na wartości.

W wystąpieniu zostanie zaprezentowane jak definiowana jest tu sfera wartości? Jaką rolę pełnią uniwersalnie istotne zagadnienia w pracy interpretatorów i co sprawia, że wartości znajdują się w centrum sytuacji udostępniania dziedzictwa? Dla ilustracji tych rozważań, w prezentacji zostaną wykorzystane doświadczenia autora – praktyka i certyfikowanego trenera sieci IE, zdobyte przy projektach badawczych, rozwojowych i wdrożeniowych, z zakresu tworzenia różnych form interpretacji (ścieżek oprowadzania, wystaw, szlaków kulturowych). Podsumowaniem wystąpienia będą propozycje zastosowań i pomysły na praktyczne wykorzystanie wniosków z podjętych rozważań.

Piotr Idziak – pracownik Małopolskiego Instytutu Kultury w Krakowie i firmy Locativo, trener sieci Interpret Europe, konsultant w zakresie udostępniania dziedzictwa i rozwoju kompetencji kadr kultury. Autor ścieżek tematycznych, koncepcji szlaków kulturowych, wystaw muzealnych i gier symulacyjnych opartych na lokalnej historii. Zaangażowany w procesy strategiczne w instytucjach kultury – facylitator i autor dokumentów strategicznych. Aktor Teatru Figur Kraków.

**dr hab. Amin Mikos von Rohrscheidt,
prof. GSW w Gnieźnie**

Gnieźnieńska Szkoła Wyższa Milenium

Interpretacja dziedzictwa w turystyce kulturowej – zarys problematyki

Tłem wystąpienia jest prezentacja najpierw form współczesnej turystyki kulturowej, a następnie – systematyczne, ale skrótowe ukazanie całokształtu zjawisk i działań związanych z interpretacją dziedzictwa realizowaną z udziałem turystów kulturowych. Następnie Autor skupia się na wybranych kwestiach, którymi są: segmentacja turystów kulturowych z perspektywy ich zainteresowania doświadczaniem dziedzictwa, wymiary dziedzictwa najczęściej podejmowane w interpretacji i kreacji doświadczeń dla turystów, rodzaje kreowanych programów interpretacji oraz ich twórcy i wykonawcy, zróżnicowane spektrum podmiotów zarządzających turystyczną interpretacja dziedzictwa, wreszcie partnerzy i etapy budowy produktu turystycznego bazującego na doświadczeniu i interpretacji lokalnego dziedzictwa. W zakończeniu wyartykułowane zostają rekomendacje sformułowane w odniesieniu do spójnego zarządzania interpretacją dziedzictwa adresowaną do turystów, szczegółowo opisane w tegorocznej monografii Autora, w całości poświęconej tej problematyce.

Amin Mikos von Rohrscheidt – doktor filozofii, doktor kulturoznawstwa, ponadto absolwent studiów historycznych i językowych, doktor habilitowany nauk humanistycznych (zarządzanie w kulturze), profesor GSW Milenium w Gnieźnie w zakresie zarządzania i turystyki. W badaniach naukowych specjalizuje się w zarządzaniu w turystyce kulturowej, organizacji szlaków kulturowych, turystyce miejskiej, militarnej oraz w interpretacji dziedzictwa z udziałem turystów. Autor wielu publikacji na temat turystyki kulturowej i przewodnictwa, w tym m. in. pierwszej polskiej monografii naukowej poświęconej turystyce kulturowej (*Turystyka kulturowa – fenomen, potencjał, perspektywy*, I Wyd. 2008), pierwszej monografii szlaków kulturowych (*Regionalne szlaki tematyczne*..., 2010), dwutomowej monografię *Zarządzanie w turystyce kulturowej*... (2020) i monografii *Interpretacja dziedzictwa w turystyce kulturowej*... (2021). Twórca i redaktor naczelny czasopisma naukowego „Turystyka Kulturowa" (od 2008). Inicjator i lider projektów badawczych turystyki kulturowej. Autor kilku koncepcji regionalnych szlaków kulturowych oraz dwóch projektów, trzech książkowych przewodników i licznych krótszych publikacji popularyzujących turystykę kulturową.

Prowadzenie: **Bartosz Skaldawski** (Narodowy Instytut Dziedzictwa)

SESJA 4 **KRAJOBRAZ I PRZESTRZEŃ** godz. 10.00 —— 14.00

→ **Mnemotopos i przestrzeń hodologiczna.**
O sprawczej roli wartości w świecie przeżywanym – na przykładach

Wiesław Skrobot (Pracownia Aktywności Obywatelskiej i Dokumentacji Dziedzictwa w Ostródzie)

→ **Interpretacja wartości przestrzennych Czerwińska nad Wisłą.**
Obudzić uśpiony potencjał duchowej stolicy Mazowsza

Ewa Kasiacka-Beck (Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego)

→ **Wartości społecznie dodane–(u)tracone dziedzictwo zinterpretowane zielenią**

Melania Tutak (Muzeum Podgórza)

→ **Jak w Wigierskim Parku Narodowym próbujemy pokazać nasze dziedzictwo, aby nie nudzić ponad miarę?**

Maciej Ambrosiewicz (Wigierski Park Narodowy)

dr Wiesław Skrobot

Pracownia Aktywności Obywatelskiej
i Dokumentacji Dziedzictwa w Ostródzie

Mnemotopos i przestrzeń hodologiczna. O sprawczej roli wartości w świecie przeżywanym – na przykładach

Mnemotopos to pojęcie ze sfery kultury pamięci i wiąże się bezpośrednio z koncepcją miejsca pamięci Pierre'a Nory – *lieux de mémoire.* Mnemotopos jest jednak pojęciem wywodzącym się z klasycznej sfery pamięci ars – magazynującej/depozytującej, ale zarazem sprawczej. Inaczej zatem niż miejsce pamięci według Nory, które nawiązuje raczej do klasycznej vis – pamięci selektywnej, zdarza się, że zmanipulowanej (pamięć funkcjonalna według Aleidy Assmann). Przestrzeń hodologiczna to przestrzeń możliwego ruchu, wyboru na drodze zmiany (greckie *hodos* = droga). Przestrzeń hodologiczna uwalnia potrzebę podjęcia wędrówki jako działania służącego „zamieszkiwaniu", czyli dynamicznemu kształtowaniu przestrzeni życia w świecie przeżywanym. Świat przeżywany to jedno z fundamentalnych pojęć fenomenologii (Lebensumwelt E. Husserla). Najogólniej rzecz ujmując to przestrzeń życia pozanaukowego, tzw. naiwnego. Na potrzeby niniejszej autorskiej transdyscyplinarnej koncepcji przyjęto, że jest to zmienny horyzont intersubiektywnego „zamieszkiwania" podmiotu dynamicznego (odkrywającego i sprawczego), posiadającego świadomość mityczną.

Mnemotopos i przestrzeń hodologiczna to dwa wymiary krajobrazu świata przeżywanego. Świata wartości, w którym realność mityczna jest źródłem dziedzictwa. Odczytywanie tych wartości jest możliwe dzięki geopoetyce – według Kennetha White'a poprzez „[...] studium związków intelektualnych i zmysłowych pomiędzy człowiekiem a ziemią w celu wykształcenia harmonijnej przestrzeni kulturowej.".

Koncepcja stwórczego i sprawczego wykorzystania wartości w świecie przeżywanym zaprezentowana zostanie w duchu fenomenologii i geopoetyki na przykładach strefy ruin dawnego młyna Lichotki (gm. Ostróda) w dolinie dolnego biegu rzeki Gizeli (gm. Ostróda), reliktów osady obronnej tzw. Iławskiego Biskupina w Lasach Siemiańskich na Pojezierzu Iławskim oraz dwóch mitycznych krajobrazów Wzgórz Dylewskich: doliny Miglais i góry Zmrocz. Podjęcie powyższego tematu wynika z przeświadczenia autora o transdyscyplinarnym charakterze procesu odkodowywania wartości służących harmonijnemu rozwojowi otoczenia życia codziennego społeczności lokalnych.

Wiesław Skrobot – archeolog i muzealnik (UMK Toruń 1987, Uniwersytet Warszawski 1996), doktor fenomenologii przestrzeni (UMK To¬ruń 2007), stypendysta programu Europa Fellows na Europejskim Uniwersytecie Viadrina we Frankfurcie nad Odrą (2000-2003), nauczyciel akademicki (UAM Poznań, Politechnika Warszawska). W latach 2012-2016 współpracownik Polsko-Niemieckiego Instytutu Badawczego w Collegium Polonicum w Słubicach. Członek Rady Programowej Narodowego Instytutu Muzealnictwa i Ochrony Zbiorów w kadencji 2016-2019. Twórca i koordynator Pracowni Aktywności Obywatelskiej i Dokumentacji Dziedzictwa w Ostródzie, regionalista: badacz historii i kultury zachodniego pogranicza dawnych Prus Wschodnich.

**dr inż. Ewa Kasiacka-Beck wraz z zespołem:
prof Jeremi T. Królikowski, dr inż. Dorota Sikora,
dr inż. Anna Długozima, dr inż. Ewa A. Rykała**

Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego,
Katedra Sztuki Krajobrazu

Interpretacja wartości przestrzennych Czerwińska nad Wisłą. Obudzić uśpiony potencjał duchowej stolicy Mazowsza

Każde miejsce ma swoją pamięć i tożsamość, a jego wartości narastają przez lata. Pomimo przemian, w wielu społecznościach istnieje potrzeba i wola ich pielęgnowania, tak aby budowały indywidualizm i ducha miejsca. Polem badawczym naszego zespołu jest Czerwińsk nad Wisłą. W czasach średniowiecza nosił miano duchowej stolicy Mazowsza. Nazywany był też Mazowiecką Jasną Górą, a ze względu na uwarunkowania krajobrazowe, drugim Kazimierzem Dolnym nad Wisłą.

Celem badań zespołu była identyfikacja wartości miasta i znajdującego się w nim sanktuarium (Pomnik Historii od 2021). Wyniki badań aksjologicznych przyjęto za punkt wyjścia do określenia kierunków przestrzennych i znaczeniowych rozwoju Czerwińska. Stanowiły one przedmiot dyskusji z przedstawicielami władz lokalnych. Identyfikacja, analiza i interpretacja wartości Czerwińska jest również jednym z elementów wystawy studenckiej, opracowanej pod kierunkiem autorów wystąpienia w 2021 r. Podjęte działania mają za zadanie zachęcić lokalne władze do wdrożenia polityki przestrzennej, sprzyjającej zachowaniu *genius loci*, tradycyjnych wzorców życia, pozostających w zgodzie ze współczesnymi tendencjami slow-city, oraz budowaniu zrównoważonych relacji pomiędzy naturą a kulturą. a także przeszłością, teraźniejszością i przyszłością.

W badaniach wykorzystano metodę fenomenologiczną kategorii Genius Loci Norberga Schultza, umożliwiającą odczytanie z krajobrazu miasta zapisu przeszłości, kształtującego teraźniejszości mającego wpływ na potencjał miejsca w przyszłości

Autorzy reprezentują Katedrę Sztuki Krajobrazu SGGW w Warszawie i zajmują się badaniami krajobrazu historycznego i kulturowego w wielu obszarach; sztuki sepulkralnej, *genius loci*, wartości i wzorców przestrzennych, rewaloryzacji:

Prof. Dr Hab. Jeremi T. Królikowski – obszar badań obejmuje fenomenologię architektury, kulturę przestrzeni, historię oraz krytykę architektury i sztuk. Aktywny działacz Stowarzyszenia Genius Loci zaangażowanego w kształtowanie ładu przestrzennego.

Dr inż. Anna Długozima – zajmuje się ochroną dziedzictwa kulturowego, badaniami miejsc pamięci, krajobrazów sakralnych, cmentarzy i małych miast. Członek GKK przy Generalnym Konserwatorze Zabytków 2017-21.

Dr inż. Ewa Kosiacka-Beck – zajmuje się zagadnieniami projektowania krajobrazu dotykającymi formy, funkcji i znaczenia, działaniami w krajobrazie historycznym.

Dr inż. Ewa Anna Rykała – badaczka niezależna nad wzorcami przestrzennymi w krajobrazie miast historycznych oraz fenomenem *genius loci*, ze szczególnym uwzględnieniem placów rynkowych Mazowsza. Członek Zarządu Stowarzyszenia Genius Loci zaangażowanego w kształtowanie ładu przestrzennego.

Dr inż. Dorota Sikora – zajmuje się zagadnieniami związanymi z krajobrazem kulturowym oraz historią i konserwacją ogrodów zabytkowych.

Melania Tutak

Muzeum Podgórza,
oddział Muzeum Krakowa

Wartości społecznie dodane–(u)tracone dziedzictwo zinterpretowane zielenią

Artykuł omawia trzy przypadki działań społecznych na rzecz zachowania wartości historycznych obszarów zagrożonych radyklaną zmianą funkcji, a w efekcie utratą tożsamości. Te tereny, położone są w prawobrzeżnej części Krakowa. Są to: pochodząca z przełomu XIX i XX wieku dawna stacja kolejowa „Wisła" na Zabłociu, dawne koszary wraz z przyległym starodrzewiem – element Twierdzy Kraków na Zabłociu oraz część podworskiego założenia parkowego rodziny Bemów na Woli Duchackiej, które były zagrożone sprzedażą pod inwestycje mieszkaniowe lub parking. Świadome, zdecydowane, konsekwentne działania społeczności lokalnych skierowane zostały na ponowne zwrócenie uwagi i nowe odczytanie wartości tego traconego dziedzictwa. Efektem było powstanie trzech przestrzeni zielonych – parków: „Stacja Wisła", „Dekerta 15", „Park Duchacki", które na nowo zinterpretowały dziedzictwo omawianych obszarów. Działania oparte o społeczny dyskurs, pozwoliły na wypracowanie nowej funkcji dla tych przestrzeni jako wartości dodanej, pozwalającej na zachowanie, utrwalenie i upowszechnianie dziedzictwa. Kontakt z tak zinterpretowaną przestrzenią, daje możliwość dotarcia w kompletny – sensoryczny, edukacyjny, emocjonalny, rekreacyjny sposób, do szerokiego grona odbiorców, pobudzając – ich, jak sugerował Tilden „do myślenia".

Melania Tutak – teatrolog, polonistka, muzealnik, absolwentka Wydziału Polonistyki Uniwersytetu Jagiellońskiego oraz Podyplomowych studiów muzealniczych na Wydziale Historii Sztuki Uniwersytetu Warszawskiego. W latach 2002-2015 kierowała Domem Historii Podgórza – placówką Domu Kultury Podgórze (dzielnicy Krakowa), tworząc pierwsze w Krakowie muzeum dzielnicowe o charakterze partycypacyjnym. Realizowała szereg działań angażujących lokalną społeczność, działań kuratorskich, wydawniczych z zakresu dziedzictwa i edukacji kulturowej, realizowanych także we współpracy ze Stowarzyszeniem PODGORZE.PL. Wspólne działania doprowadziły do otwarcia w 2018 roku, przez Prezydenta miasta Krakowa Muzeum Podgórza – nowego oddziału Muzeum Krakowa. Od 2002 r. jest członkinią zarządu stowarzyszenia PODGORZE.PL. W Muzeum Podgórza projektuje i animuje działania partycypacyjne.

dr Maciej Ambrosiewicz

Wigierski Park Narodowy

Jak w Wigierskim Parku Narodowym próbujemy pokazać nasze dziedzictwo, aby nie nudzić ponad miarę?

Wigierski Park Narodowy jest odpowiedzialny za ochronę przede wszystkim walorów przyrodniczych, ale zajmuje się również ochroną walorów kulturowych: zachowaniem i upowszechnianiem wiedzy o kulturze materialnej i niematerialnej. Na terenie parku jest wiele wsi, a w jego sercu na półwyspie jeziora Wigry zespół pokamedulski; w południowej jego części jest czynna dla turystów kolejka wąskotorowa. Przenikanie elementów przyrodniczych i kulturowych wymaga stosowania różnych metod ochrony oraz edukowania. Wigierski Park Narodowy nie próbuje zastępować szkoły, a przekaz zgodnie ma docierać do odbiorców w wieku od 2 do 102 lat. Techniczne aspekty przekazania informacji są ważne, ale równie ważne są metody, tak aby zasada uczyć przez zabawę nie była jedynie pustym hasłem bez treści. W ramach tego prowadzimy gry terenowe z zadaniami do rozwiązania, wystawiamy spektakle (np. *Po co komu ten park?*) i uczestniczymy w rekonstrukcjach historycznych; nasze wystawy poświęcone są zarówno przyrodzie jak i kulturze. Na terenie WPN mamy cztery stałe wystawy (wystawę etnograficzną i rybacką). Promując wiedzę o przyrodzie i zachodzących w nich zmianach. Wyważenie akcentów w edukowaniu, a właściwie interpretowaniu wymaga tworzenia zespołów interdyscyplinarnych, co Wigierski Park Narodowy robi od wielu lat.

Maciej Ambrosiewicz – konserwator zabytków, muzealnik i regionoznawca, nauczyciel akademicki. Ukończył Wydział Sztuk Pięknych Uniwersytetu im. Mikołaja Kopernika w Toruniu. Od roku 2000 pracuje w Wigierskim Parku Narodowym, a od 2009 kieruje Zespołem ds. Muzeum Wigier w Starym Folwarku. Od roku 1999 jest prezesem Augustowsko-Suwalskiego Towarzystwa Naukowego. Autor i współautor wielu publikacji, w tym: *Dobra wigierskie, Sztetl z długą ulicą, Kanał Augustowski i okolice*. Redaktor naczelny kwartalnika „Wigry". Autor kilkudziesięciu prac z zakresu ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego. Autor scenariuszy wystaw stałych i czasowych; w tym Muzeum Wigier, ścieżki historycznej w Pałacu Branickich w Białymstoku, muzeum w Parku Narodowym „Ujście Warty" w Słońsku.

Prowadzenie: **Michał Kępski** (Poznańskie Centrum Dziedzictwa)

SESJA 5 **MUZEA I MIEJSCA** godz. 14.30 —— 16.30

→ **Projekt Podziemna Nowa Huta. Zimnowojenne schrony a interpretacja dziedzictwa**

Agata Klimek (Muzeum Krakowa)

→ **Konfederacja Muzealna na rzecz Programu "Muzeum w przestrzeni Markowej". Rozwój poprzez genius loci Markowej**

Marcin Zgłobiś (Muzeum Polaków Ratujących Żydów podczas II wojny światowej im. Rodziny Ulmów w Markowej)

→ **„Kilka smutnych szkieletów" czy współczesne „memento mori" – o znaczeniu szczątków ludzkich w muzealnictwie archeologicznym**

Emilia Jastrzębska (Uniwersytet Warszawski)

→ **Geolodzy, górnicy i taternicy. Interpretacja antropocenu w praktyce muzealnej**

Jessica Kufa (Szkoła Doktorska Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach)

Agata Klimek

Muzeum Krakowa

Projekt Podziemna Nowa Huta. Zimnowojenne schrony a interpretacja dziedzictwa

W latach 50. XX wieku w związku z zagrożeniem zimnowojennym władze PRL przystąpiły do budowy schronów przeciwlotniczych na terenie kraju. Liczne efekty tego przedsięwzięcia można zobaczyć w przestrzeni Nowej Huty – dzielnicy Krakowa. Są one postrzegane jako tajemnicze, niezwykłe pozostałości po minionej epoce. Projekt Podziemna Nowa Huta ma na celu udostępnienie kilku nowohuckich schronów do celów wystawienniczych. Jest realizowany w oparciu o teorię interpretacji dziedzictwa – przedstawia schrony jako element dziedzictwa kulturowego, które ilustruje pewien okres w dziejach Polski i świata a zarazem budzi refleksje nad procesami, które zachodzą w naszym otoczeniu. Projekt zakłada więc nie tylko przekazywanie wiedzy, ale też odwoływanie się do doświadczeń odbiorcy, szukanie takich kontekstów i ujęć tematu, dzięki którym można zrozumieć złożone, szerokie zjawiska. Wśród wyzwań wystawienniczych i edukacyjnych znajduje się kwestia szeroko pojętego bezpieczeństwa i przygotowania na ewentualne zagrożenia, podkreślanie i promowanie uniwersalnych, ponadczasowych wartości, problematyka wykorzystania atomu z uwzględnieniem korzyści i zagrożeń jakie niesie za sobą rozwój nauki i technologii, obszar popkultury inspirowany zimną wojną i bronią atomową. Od 2020 r. istotnym punktem odniesienia stała się tu także sytuacja epidemiczna. 28 lutego 2019 r. udostępniono do zwiedzania pierwszy schron (pierwszy etap projektu), w którym przygotowano wystawę *Stan zagrożenia*. Towarzyszą jej wydarzenia edukacyjne: oprowadzania, lekcje muzealne, spacery, gry terenowe. W perspektywie zespołu projektowego Podziemnej Nowej Huty jest realizacja kolejnych wystaw, a także kolejne wyzwania edukacyjne.

Agata Klimek – absolwentka historii ze specjalizacją antropologia historyczna oraz Podyplomowego Studium Muzeologicznego na Uniwersytecie Jagiellońskim. Pracownik Muzeum Nowej Huty, oddziału Muzeum Krakowa, wcześniej pracownik Muzeum PRL-u. Kuratorka wystaw *Huta stanęła. Strajk w Hucie im. Lenina 26 kwietnia – 5 maja 1988* oraz *Stan zagrożenia* (Podziemna Nowa Huta).

Marcin Zgłobiś

Muzeum Polaków ratujących Żydów podczas II wojny światowej
im. Rodziny Ulmów w Markowej

„Konfederacja Muzealna na rzecz Programu “Muzeum w przestrzeni Markowej”. Rozwój poprzez genius loci Markowej”

18 maja 2021 r. Muzeum Polaków ratujących Żydów podczas II wojny światowej im. Rodziny Ulmów w Markowej i Towarzystwo Przyjaciół Markowej zainicjowali międzyinstytucjonalne partnerstwo w postaci Konfederacji Muzealnej na rzecz Programu „Muzeum w Przestrzeni Markowej”. Celem Programu jest tworzenie kultury pamięci oraz edukacja na rzecz dziedzictwa i jego wartości. Niezwykle ważnym zadaniem jest tutaj ochrona zasobów dziedzictwa wsi Markowa, propagowanie historii Rodziny Ulmów i innych rodzin z Markowej ratujących Żydów podczas II wojny światowej oraz popularyzacja wiedzy o społeczności żydowskiej zamieszkującej Markową przed II wojną światową. Zasadniczym założeniem Programu jest kreowanie inicjatyw na rzecz rozwoju społecznego i gospodarczego, oparte na dziedzictwie wsi Markowa.

Autor, prezentując realizowane przez Konfederację Muzealną na rzecz Programu „Muzeum w Przestrzeni Markowej” przedsięwzięcia i działania, próbuje wskazać miejsce potencjału duchowego i dziedzictwa Markowej, genius loci Markowej, w rozwoju społecznym i gospodarczym Markowej.

Emilia Jastrzębska

Uniwersytet Warszawski

„Kilka smutnych szkieletów" czy współczesne „memento mori" – o znaczeniu szczątków ludzkich w muzealnictwie archeologicznym

Bez wątpienia szczególnego rodzaju dziedzictwem archeologicznym są szczątki ludzkie. Choć miały istotne znaczenie w archeologii od zarania jej rozwoju jako dyscypliny naukowej, to dopiero stosunkowo niedawno, na fali rozwoju „nauk o ciele", w tym socjologii ciała, dość bezrefleksyjne i przedmiotowe podejście do archeologicznego ciała zaczęło się zmieniać. Zerwanie z kartezjańskim dualizmem duszy i ciała i uczynienie w połowie XX w. ciała centralnym dla filozofii tematem znalazły później swoje odzwierciedlenie w metodologii badań archeologicznych i antropologicznych. Zmiana stosunku do szczątków ludzkich w archeologii może być prześledzona w piśmiennictwie branżowym. Referat będzie próbą zaobserwowania tej zmiany również w muzealnictwie, szczególnie rodzimym. Próbą odpowiedzi na pytanie w jaki sposób archeologiczne szczątki ludzkie są obecne w muzeach, będących przede wszystkim instytucjami ochrony dziedzictwa, i jak ich różne ontologie eksploatowane są na wystawach. Dla niektórych są one przedmiotem jak każdy inny – „smutnym szkieletem" bez większego znaczenia. Dla innych stanowią unikalną możliwość obcowania ze śmiercią, która w XXI wieku została wykluczona z życia społecznego, a wręcz stała się tematem tabu. Zagadnienie omówione będzie w oparciu o szczegółową analizę kilku prezentowanych aktualnie w polskich muzeach wystaw zawierających w sobie szczątki ludzkie. Poruszone będą kwestie zarówno merytoryczne jak i etyczne postępowania ze szczątkami ludzkimi w muzeach.

Emilia Jastrzębska – archeolog z wykształcenia, absolwentka American University of Beirut, uczestniczka wielu misji archeologicznych na Bliskim Wschodzi i w Ameryce Południowej. Od 2012 roku zawodowo związana z branżą muzealną. Absolwentka studiów podyplomowych z muzealnictwa (UW), dyplomacji kulturalnej (Collegium Civitas) i z antropologii sądowej (UJ). Aktualnie pracownik Muzeum Łazienki Królewskie oraz doktorantka w Ośrodku Badań nad Antykiem Europy Południowo-Wschodniej Uniwersytetu Warszawskiego, gdzie zajmuje się badaniem wieloaspektowego zagadnienia muzealizacji szczątków ludzkich. Współpracuje z Wydziałem Archeologii UW, gdzie w roku akademickim 2020/21 prowadziła zajęcia poświęcone temu właśnie zagadnieniu.

Jessica Kufa

Szkoła Doktorska Uniwersytetu Śląskiego, Instytut Nauk o Kulturze

Geolodzy, górnicy i taternicy. Interpretacja antropocenu w praktyce muzealnej

Przedmiotem referatu jest wystawa przyrodnicza w Muzeum Tatrzańskim im. Tytusa Chałubińskiego. Analiza ekspozycji pozwala na rekonstrukcję sposobu interpretacji dziedzictwa przyrodniczego. Referat będzie próbą odpowiedzi na to, jak tworzona jest narracja o przeszłości, szczególnie tej, która nie jest udziałem człowieka. Trzy postaci, które są przewodnikami po historii – geolog, górnik i taternik reprezentują różne porządki wiedzy, które postaram się scharakteryzować. Narracja o przeszłości obejmuje kwestie różnych sposobów rozumienia kształtowania się Tatr (od XVII-wiecznych po obecne, będące w porządku wiedzy potocznej, technicznej oraz naukowej), wymierania gatunków i ochrony przyrody. Tworzenie zbiorów muzeum i wybór ekspozycji pozwala poznać, w jaki sposób kształtowane jest dziedzictwo Podhala.

Jessica Kufa – doktorantka w Szkole Doktorskiej Uniwersytetu Śląskiego w dyscyplinie nauk o kulturze i religii. Zajmuje się historią kultury, antropologią miasta i architekturą. Jej badania są skoncentrowane na rzeczywistości zurbanizowanej oraz praktykach przestrzennych i turystycznych na Podhalu. W latach 2017-2020 pracowała jako kuratorka Galerii Architektury SARP w Katowicach. Jako edukatorka i animatorka kultury współpracowała z Regionalnym Instytutem Kultury w Katowicach, Silesią Film, Biurem Wystaw Artystycznych w Katowicach, Narodowym Instytutem Architektury i Urbanistyki oraz Narodowym Centrum Kultury. Współzałożycielka Stowarzyszenia Przestrzeń Otwarcia.

Moderacja: **Anna Gołębicka** (strateg komunikacji i zarządzania, ekspert Centrum im. Adama Smitha)

DYSKUSJA

godz. 18.00 —— 20.00

→ Co Polacy sądzą o dziedzictwie i jak o nim opowiadać

83% Polaków podkreśla konieczność dbania o dziedzictwo i jego ochrony, 40% deklaruje, że osobiście dba o dziedzictwo, a 3/4 społeczeństwa uważa, że warto inwestować w ten cel publiczne pieniądze – tak wynika z badania przeprowadzonego na zlecenie Narodowego Instytutu Dziedzictwa.

W ramach konferencji „Interpretacja dla ochrony dziedzictwa. Wartości" zapraszamy do dyskusji, jak komunikować o dziedzictwie kulturowym, jego wartościach i historii w kontekście popkulturyzacji komunikacji społecznej i oczekiwań odbiorców, które ewoluują w kierunku krótkich, prostych w odbiorze form graficzno-tekstowych – memów. Jako inspirację do rozmowy przedstawimy wyniki segmentacyjnych badań psychograficznych Polaków, zrealizowanych na zlecenie Narodowego Instytutu Dziedzictwa w 2020 roku.

W dyskusji wezmą udział:

dr hab. Piotr Majewski, prof. UKSW (Dyrektor Narodowego Instytutu Muzealnictwa i Ochrony Zbiorów)
dr hab. Łukasz Gaweł, prof. UJ (Dyrektor Muzeum Narodowego w Warszawie)
dr hab. Janusz Trupinda (Dyrektor Muzeum Zamkowego w Malborku)
dr Monika Herkt (Dyrektor Poznańskiego Centrum Dziedzictwa)
Robert Zydel (Dyrektor Państwowego Muzeum Etnograficznego w Warszawie)

Organizator:

POZNAŃSKIE CENTRUM DZIEDZICTWA

POZnań

Partnerzy:

Narodowy Instytut Dziedzictwa

WSB WYŻSZA SZKOŁA BANKOWA w Poznaniu

interpret europe
European Association for Heritage Interpretation